

RNDr. Roman Křivánek:

Opevnění a osídlení českých oppid. Přínos moderních nedestruktivních metod

Universita Karlova v Praze, Filosofická fakulta, Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou
Historické vědy – Pravěká a raně středověká archeologie
148 str. rkp. s obr., 10 příloh
Praha 2011

Jako předmět zkoumání nedestruktivními metodami bylo v rámci disertace vybráno pět hradišť – oppid doby laténské. Jde o významná oppida Hrazany, Nevězice, Stradonice, Třisov a Závist. Ačkoliv všechny tyto lokality byly archeologicky (tj. destruktivně) zkoumány, a to na většině lokalit dlouhodobě, odkryvy se týkaly jen několika málo procent celkové plochy. Autorova pozornost se proto mohla soustředit na rozsáhlé neprozkoumané plochy uvnitř ohrazených areálů oppid, ale ku prospěchu věci také, i když v menší míře, na prostory vně jejich obvodů. Přitom se R. Křivánek zaměřil na zástavbu areálů včetně průběhu ohrazení a na krajinné zázemí oppid, ale také na další významná témata, jako je zhodnocení možností nedestruktivního výzkumu obecně a význam jeho výsledků pro památkovou ochranu lokalit.

Úvodem jsou v práci shrnuty dosavadní názory na význam a funkci oppid podle českého a evropského bádání, dějiny výzkumu vybraných oppid a míru jejich poznání, a také na současný stav aplikace nedestruktivních metod v Čechách (je nutno zdraznit, že na nich má sám autor největší podíl). Autor přiblížil evropský kontext nedestruktivního průzkumu oppid a dalších ohrazených lokalit i dosavadní pramennou základnu, vycházející z geofyzikálních měření a jiných akcí na českých oppidech. Instruktivně jsou probrány jednotlivé metody od letecké archeologie přes geofyzikální výzkum, detektorový průzkum a povrchové sběry, využití GPS i způsoby počítačového zpracování dat.

Další části práce jsou věnovány jednotlivým oppidům, která byla předmětem výzkumu. Informace jsou jednotně seřazeny a týkají se terénních, geologických a pedologických podmínek včetně evidence ploch ohrožených erozí a stavu archeologického poznání. Následně je popsán vlastní geofyzikální průzkum v jednotlivých částech oppida, případně další použité typy nedestruktivního výzkumu. Důkladně byl vždy zvažován a zdůvodňován výběr míst vhodných pro magnetometrické měření. Výsledky měření jsou detailně probrány a interpretovány a velmi přehledně předvedeny na přiložených celkových mapách. Přitom R. Křivánek objasňuje eventuální příčiny možného zkreslení výsledků magnetometrie či podává jejich alternativní výklad. Instruktivní je porovnání výsledků geoelektrické odporové metody a magnetometrie (např. na Stradonicích). Za přínosné považují vynesení ploch magnetometrických průzkumů do map z r. 1830, a to pro možnost porovnat výsledky měření s novověkou parcelací, průběhem cest a dalších terénních reliktních. Autor je dobře seznámen s archeologickou problematikou oppid včetně potenciální struktury zástavby a očekavatelných typů objektů a své výsledky konfrontuje s archeologickými nálezy na lokalitě. Z hlediska památkové ochrany má význam zejména zjištění pravěkých aktivit i mimo hrady zkoumaných oppid, ale ovšem i vymapování zásahů ilegálních detektorářských akcí.

V závěru autor shrnuje význam, možnosti a omezení nedestruktivních metod při průzkumech oppid. Zdůrazňuje nutnost konfrontace s archeologickými daty, a také potřebu kombinace různých nedestruktivních postupů. Podává výčet výsledků podle jeho názoru nejvýznamnějších, jako je zjištění nových úseků opevnění, průběh cest, vnitřní členění některých prostorů nebo jejich nerovnoměrné využívání, případně odlišení aktivit pravěkých a

středověkých či mladších. Významná je sumarizace obecných možností nedestruktivního výzkumu oppid, z níž archeolog pochopí, jaký je smysl a potencionální přínos aplikace různých metod na jednotlivých lokalitách, jaká je jejich vhodnost i rentabilita a jaké výsledky lze očekávat. Autor se kladně vyslovuje k detektorovým průzkumům prováděným archeology a správně se ptá, proč jich takto nebylo využito již dříve.

Kvalitu práce nesnižují marginální formální nedostatky, jako je chybění názvů lokalit v popiskách k některým obrázkům nebo překlepy v textu. Věcný nedostatek vidím ve studiu zázemí a zasazení oppid do krajiny, které autor deklaroval jako jeden ze záměrů práce. Tento záměr ovšem nemohl být realizován pro nedostatek dat z prostorů vně oppid, která byla získána jen v poměrně malém rozsahu a omezila se jen na zjištění sídlištních aktivit v bezprostředním sousedství hradeb a na průběh komunikací. Získání dostatečného objemu takových dat nedestruktivními metodami by si vyžádalo několika dalších víceletých projektů a můžeme jen doufat, že takové projekty autor zařadí do svých dalších plánů.

R. Křivánek prokázal nejen hlubokou znalost použitých nedestruktivních metod, ale také metod archeologických, jak to odpovídá jeho dlouholetým zkušenostem. Jeho práci v terénu charakterizuje svědomitá příprava, zahrnující seznámení s archeologickými fakty na základě terénních dat i informací z české a evropské literatury. Důležité je, že si je vědom omezení jím používaných metod, jejichž výsledky jsou mnohoznačné a zejména jejich chronologické sekvence musí být ověřena archeologickým výzkumem. Při průzkumech oppid shromáždil z prostoru o rozloze 70 ha obrovské množství dat, z nichž část ještě konfrontoval s výsledky vlastních povrchových sběrů. Přesvědčil archeology nejen o vhodnosti geofyzikálních průzkumů, ale o nutnosti jejich realizace v předstihu před archeologickými odkryvy nebo k jejich doplnění. Ve své disertaci ukazuje potřebu interdisciplinárního přístupu v archeologii a předvádí magnetometrii jako nenahraditelnou nedestruktivní metodu, která má být uplatňována v součinnosti s metodami dalšími. Rozsahem a kvalitou své práce se dnes Roman Křivánek bezpochyby řadí ke špičce evropské archeologické geofyziky, což jím předložená práce příkladným způsobem dokládá. Disertaci proto doporučuji k obhajobě.

PhDr. Natalie Venclová, DrSc.

V Praze 26. 4. 2011